

Vyhodnocení trestní odpovědnosti u obžalovaných s anamnézou „schizofrenního onemocnění“ – kazuistika ústavního revizního posudku

Žukov I., Šrutová L., Domluvilová D., Kozelek P.

Psychiatrická klinika 1. LF UK a VFN, Praha,
přednosta prof. MUDr. J. Raboch, DrSc.

SOUHRN

Posuzování trestní odpovědnosti u jedinců s psychotickou poruchou v anamnéze je vždy problematickou záležitostí. Autoři se snaží upozornit především na ten fakt, že samotná existence psychotické poruchy v anamnéze nemá automaticky dopad na vyhodnocení rozpoznávacích a ovládacích schopností u zkoumaných osob v tom smyslu, že by byly forenzně podstatně zmenšené či dokonce vymizelé. Smyslem sdělení je taktéž poukázat na možnost simulace u toxikomanů s tzv. psychotickou zkušeností.

Klíčová slova: soudně psychiatrické posuzování, psychotická porucha, diferenciální diagnóza, simulace duševní poruchy, „psychotická zkušenost“.

SUMMARY

Žukov I., Šrutová L., Domluvilová D., Kozelek P.: Criminal Liability Assessment in Defendants with History of „Schizophrenia“ - Case Study of Institutional Revision Report

The criminal liability assessment is always questionable in subjects, which suffered from a psychotic disorder in the past. Authors try to call attention to the fact, that so called „psychotic experience“ in itself doesn't decide on the case of recognition and operating capacity changes automatically. It means that the subject's history of psychosis shouldn't have an impact on expert's deciding about forensic consequences mechanically. Likewise, the authors would like to point out a possibility of pathomimesis (pathomimicry) in drug addicted persons with „psychotic experience“.

Key words: forensic psychiatry, psychotic disorder, differential diagnosis, pathomimesis, „psychotic experience“.

Čes. a slov. Psychiat., 104, 2008, No. 5, pp. 246–251.

ÚVOD

Psychiatrická klinika 1. LF UK a VFN v Praze byla ustanovena soudem k podání ústavního znaleckého posudku z oboru zdravotnictví - psychiatrie na obžalovaného, kdy předmětem znaleckého šetření bylo vypracování revizního znaleckého posudku v trestní věci proti obžalovanému pro pokus trestného činu vraždy.

K dispozici znalecké komisi byly mj. dva předchozí posudky dvou různých znalců. První vyhodnotil, že obžalovaný trpí schizofrenní psychotickou poruchou a zjištěná duševní porucha oslabovala

a snižovala způsobilost obviněného správně vnímat a hodnotit realitu, jednat racionálně a uvážlivě, i způsobilost volního rozhodování a jednání. V důsledku toho první znalec vyhodnotil schopnosti obžalovaného rozpoznat společenskou nebezpečnost svého jednání a své jednání ovládat v posuzované době jako podstatně snížené. První znalec navrhoval uložení ochranného psychiatrického léčení ústavní formou. Druhý znalec oproti tomu neprokázal, že by obžalovaný v době, kdy mělo dojít ke spáchání trestného činu, trpěl schizofrenní psychotickou poruchou. Rozpoznávací schopnosti vyhodnotil jako plně zachované a ovládací schopnosti, především s přihlédnutím k poruše osobnos-

ti obžalovaného, seznal jako snížené mírně, nepodstatně. Úkolem ústavní komise bylo kromě odpovědí na standardní otázky, pokládané v rámci trestního řízení, především zhodnocení rozpoznávacích a ovládacích schopností u obžalovaného, vyjádření k předchozím dvěma znaleckým posudkům.

VLASTNÍ KAZUISTIKA

Z dostupné soudně-spisové dokumentace vyplývalo, že proti obžalovanému, 26letému muži, byla státním zástupcem vznesena obžaloba, že v červnu 2006 na polní cestě nečekaně kuchyňským nožem o délce čepele 12,4 cm opakovaně v úmyslu usmrtit bodl středně velkou až velkou intenzitou poškozeného, s nímž po polní cestě společně procházel, do břicha a zad. Dotyčnému způsobil bodnožné rány břicha pronikající do břišní dutiny s poraněním jater a sleziny, a rány hrudníku pronikající do hrudní dutiny se zasažením plic, bránice a znovu sleziny, představující vážné zranění bezprostředně ohrožující život poškozeného vykrvácením. Poškozeného se podařilo zachránit jediné včas poskytnutou odbornou zdravotní péčí.

Obžalovaný doznal, že ve zmíněný den kolem poledne skutečně nejprve do zad a následně do břicha bodl vlastním kuchyňským nožem poškozeného, svého kamaráda, který ho předtím tímto nožem ohrožoval a k bodnutí došlo při jejich vzájemném zápasu o nůž. Po bodnutí poškozeného do břicha začal z místa i s nožem utíkat, přitom slyšel volání poškozeného o pomoc a viděl, jak se poškozený drží za zasažené břicho. Při útěku odhodil nejdříve do pole nůž, který předtím očistil od krve, poté si svlékl oděv, ten uschoval ve volné přírodě, vykoupal se v rybníku a přišel domů. Závěrem uvedl, že svého jednání lituje, ale kdyby jej předtím poškozený nožem neohrožoval, tak by jej proti němu nepoužil.

Obžalovaný tři dny poté, co k trestnému činu mělo dojít, vypověděl následující: „Vím, pro jakou trestnou činnost jsem stíhán, usnesení, které jsem před výslechem obdržel, rozumím. Uvádím k dotazu vyslyšajícího, že se léčím ambulantně pro schizofrenii u psychiatra, dále že po dobu 2 let se léčím pro žloutenku typu C.“ Dále uvedl, že se v inkriminovaný den domluvil s kamarádem (dále jen poškozeným) na schůzce, aby mu poškozený předal určitou finanční částku. „Jednalo se o peníze za to, že budu mlčet o jeho trestné činnosti, které se v minulosti dopustil.“ (Následuje podrobný popis údajné trestné činnosti poškozeného.) „Já o jeho činnosti věděl a sám jsem ho vydíral, aby mi uvedenou částku vyplatil. Pro případ, že mi peníze v neděli nepředá, jsem mu řekl, že půjdu na policii a vše oznámím. Z těchto důvodů jsem k němu přišel. Poškozený mi řekl, že peníze nemá u sebe, nýbrž je má jinde. Tam jsme šli spolu, bylo po dvanácté hodině, když jsme odcházeli. Poškozený byl oblečen do nějakých kraťasů, už nevím jaké barvy,

a nějakého trička, na zádech měl můj batoh šedivě-černé barvy, ve kterém byla pytláčka na ryby a kuchyňský nůž délky 18 cm s dřevěnou rukojetí, byl to můj nůž ... pak jsme směřovali k prvnímu remízku a bavili se o těch penězích, poškozený říkal, že dostanu X Kč. Jak jsme vešli do lesíka, tak jsem se tam zeptal, kde jsou (peníze), otočil jsem se od něho bokem a najednou jsem uviděl, jak v jedné ruce drží ten nůž z batohu. Držel ho u těla špičkou jakoby proti mně a okamžitě se s ním začal ohánět. To znamená, že s nožem dělal výpady a postupoval směrem ke mně. Přitom říkal, že žádné peníze nedostanu, blíže to nezdůvodňoval. Poté jsme se začali prát a to tak, že já jsem ho chytil za ruku, ve které držel nůž a následně jsme se svalili na zem. Bylo to rychlé, rvali jsme se o ten nůž, který držel poškozený v ruce. Vím, že se mu podařilo mě zasáhnout do pravé nohy nad kotníkem. Pak jsem mu ten nůž z ruky vzal, ani nevím jak. V tom se poškozený otočil, dostal se do polohy nade mne a já, jak jsem držel ten nůž, tak jsem ho jednou bodl. Stále jsme se prali a on začal držet naopak moji ruku, ve které jsem měl nůž. Nějak se podařilo sporně ho dostat a jak jsem byl v pokleku a jak jsem pomalinku vstával, tak jsem ho bodnul někam do břicha. Po tomto bodnutí se rychle postavil a začal utíkat směrem na... Hlasitě křičel o pomoc a viděl jsem, jak se drží za břicho. Jak jsem se postavil, viděl jsem, jak utíká a přitom jsem zjistil, že jsem celý od krve. Ten nůž jsem měl stále v ruce. Na místě zůstal můj batoh. Z toho místa jsem pokračoval cca 200 metrů na další polní cestu. Zde jsem ve směru chůze na levou stranu odhodil do pole nůž, který jsem očistil od krve a poté ho co největší silou odhodil do pole. Za potokem jsem si sundal věci - oblečení. Jednalo se o bundu, opasek, maskáčové kalhoty, čepici a batoh. Vše jsem přikryl suchou trávou. Pak jsem odešel k jinému rybníku, kde jsem se umyl a vykoupal. Poté jsem šel domů. Mohlo být kolem 13:00 hodin. Doma jsem čekal, až si pro mě přijede policie. K celé události uvádím, že toho velice lituji. Kdyby poškozený nůž nevytáhl, zcela určitě by se to nestalo. Jsem ochoten policii ukázat místa, kam jsem své věci a nůž odhodil. Včera jsem policii vydal jeden kuchyňský nůž, ale bylo to zcela účelové, aby si policie něco odvezla. Rozhodně to není ten nůž, kterým jsem poškozeného zranil...“.

Tato vlastní výpověď obžalovaného, krátce po trestném činu, je nesmírně důležitá právě z toho hlediska, že zde zcela absentují jakékoliv známky zvažované psychotické motivace či psychotických projevů.

Citace závěru prvního soudně-psychiatrického posuzování (znalci: psychiatr a psycholog)

Obžalovaný nejméně od roku 2004 trpí schizofrenní psychotickou poruchou s chronickým průběhem, premorbidně šlo o osobnost s rysy nezdrženli-

vosti, dlouhodobě a škodlivě užívá návykové látky (pervitin, marihuanu, alkohol, nikotin) bez projevů závislosti. Obžalovaný trpí schizofrenní psychotickou poruchou, dle starší terminologie duševní chorobou ve vlastním slova smyslu. Zjišťovaná duševní choroba oslabuje a snižuje způsobilost obžalovaného myšlením a vnímáním správně hodnotit realitu, jeho schopnost jednat zcela racionálně a uvážlivě i jeho způsobilost k volnému jednání. Zjišťovanou duševní chorobou obviněný trpěl i v době, kdy měl spáchat trestný čin, ze kterého je obviněn.

Souvislost posuzovaného jednání s přímým vlivem bludů, halucinací či jiných poruch vnímání není zřejmá. Obžalovaný v posuzované době nejednal ve stavu psychomotorické agitovanosti, nešlo o impulzivní jednání a nejednalo se ani o poruchu vědomí. V posuzované době obviněný nejednal pod vlivem návykové látky ani pod vlivem alkoholu. Zjišťovaná duševní choroba u obviněného však nebyla v posuzované době v uspokojivé remisi. U obžalovaného se vyskytovaly a vyskytují jak chorobné projevy a postoje, tak projevy a postoje „zdravé“ - adaptivní. Toto tzv. podvojně účetnictví se u obžalovaného negativně projevuje v myšlení, vnímání, afektivitě a v oblasti vyšších citů i volního jednání. Zjišťovaná duševní choroba oslabovala a snižovala způsobilost obžalovaného myšlením a vnímáním správně hodnotit realitu, jeho schopnost jednat zcela racionálně a uvážlivě i jeho způsobilost k volnému jednání. V důsledku toho schopnosti obžalovaného rozpoznat společenskou nebezpečnost svého jednání a své jednání ovládat byly v posuzované době podstatně sníženy. Obžalovaný je schopen chápat smysl trestního řízení.

V případě, že bude prokázáno, že obžalovaný spáchal skutek, pro který je stíhán, znalec navrhuje uložit obžalovanému ochranné psychiatrické léčení ústavní formou.

Obžalovaný má celkově nižší průměrnou úroveň intelektu, rozumové schopnosti jsou málo rozvinuté, jen jednoduše strukturované, znalosti jsou povrchní. Mnesticke funkce celkově odpovídají intelektu. Nebylo prokázáno forenzně významné organické poškození CNS a jeho případný vliv na vnímání, chování a reagování obviněného. Kontrola realitou je u obžalovaného narušena, myšlenkové produkce jsou projevy z okruhu psychotických markerů, paranoidní a extrapotenční. Schopnost tvoření úsudků a vyvozování závěrů jsou nespolehlivé, jen málo spjatá s realitou. Emocionalita je nevyvážená, labilní, s histrionskými projevy. U obžalovaného je přítomna duševní choroba ve vlastním slova smyslu, a to schizofrenní psychóza paranoidního charakteru s narušenou strukturou myšlení. V chování je nepřiměřená afektivita se sníženou a nespolehlivě předvídatelnou regulací projevů, s možností hostilních reakcí. Aktuálně není stav v plné remisi, ta však byla nespolehlivá i v průběhu léčby.

Pokud bude obžalovanému stíhané jednání prokázáno, tak z psychologického hlediska bylo toto jeho jednání podmíněno základním onemocněním pozměňujícím zejména strukturu a obsah myšlení. Vliv duševní choroby ve vlastním slova smyslu je závažný, uvedená choroba byla přítomna i v posuzované době a ovlivňovala obviněného v širokém rozsahu jeho prožívání, uvažování i volního jednání.

Citace druhého znaleckého vyhodnocení psychiatrického nálezu (znalec psychiatr)

Psychopatologický rozbor - vědomí lucidní, vnímání bez poruch, emotivita živá, chování postupně až s rysy familiérních infantilních postojů, nálada lehce euforického ladění se sklony k planému vtipkování. Myšlení koherentní, pohotové, věcné, bez aktuálních psychopatologických odchylek, s výraznou složkou účelově prezentovaných dřívějších stavů jeho psychiky se zdůrazňováním diagnózy schizofrenie.

V průběhu cíleného vyšetřování převažují již účelové tendence, kdy se vyšetřovaný zajímá o jisté výhody, které by ze závěrů znaleckého zkoumání mohly nyní pro něj vyplýnout. Tento stav druhotně také jednoznačně potvrzuje jeho psychickou velmi dobrou celkovou komponovanost a pohotovost k hodnocení dané reálné situace. Tento stav je více než neobvyklý u jedince, který trpí duševní poruchou ve vlastním slova smyslu či postprocesuálním defektem.

V současné době jde pravděpodobně o občasně dlouhodobé polymorfni sklony k alkoholové i nealkoholové toxikomanii při ordinaci psychofarmak. Na této bázi došlo postupně druhotně jednak k poruše ve vývoji jeho osobnosti primárně nezdrženlivé s disociálními sklony v souvislosti s hrubými výchovnými závadami v rodině a následnými občasnými stavy dekompenzací až psychotického charakteru schizofornního rázu, které mohou některými projevy schizofrenní idiopatické onemocnění připomínat a být diagnosticky zavádějící. Inkriminované jednání a chování vyšetřovaného nenesou z psychiatrického hlediska v tomto jeho trestním jednání známky psychotické motivace či psychotické interpretace. Schopnosti rozpoznávací byly plně zachovány, ovládací pak sníženy mírně, nepodstatně. Impulzivní jednání je možno vyloučit jeho chováním, včetně cílené logické reaktivity po trestném činu. Za daného stavu, kdy vyšetřovaný sám popírá problémy psychického rázu, jím nyní uváděné výroky o jeho komunikaci s mimozemšťany apod. je nutno hodnotit jako demonstrativně účelového charakteru.

Znalec nenavrhuje ze svého hlediska žádná další opatření. Vyšetřovaný je údajně v kontaktu s psychiatrickou péčí v dostatečné míře, včetně terapie (medikován neuroleptiky).

Odpovědi na položené otázky: Obžalovaný netrpěl v době, kdy mělo dojít k uvedené trestné činnos-

ti duševní chorobou ve vlastním slova smyslu, tj. schizofrenií, pouze poruchou ve vývoji osobnosti s projevy nestálosti, nezdrženlivosti a sklony k disociálnímu jednání na bázi hrubých výchovných závad a druhotně vlivem jeho dlouhodobých sklonnů k alkoholové i nealkoholové toxikomanii s projevy občasně dekompenzace až psychotického charakteru v rámci závislostních jevů. Jeho intelektová úroveň není snížena do pásma defektu. Jeho rozpoznávací schopnosti byly plně zachované, ovládací, s přihlédnutím k jeho poruše osobnosti, byly sníženy mírně, nepodstatně.

Vlastní psychopatologický rozbor a závěry vyšetření ústavní komise (složené z konzilia psychiatrů a psychologa)

Vyšetřovaný je 26letý muž. Z anamnestických údajů uvádíme: Matka se údajně léčila s depresí, otec nadužíval alkohol. Rodiče se rozvedli, když bylo obviněnému 10 let. Vyrůstal střídavě u obou rodičů a u babičky. Okolnosti porodu a poporodního vývoje nejsou známy. Před dvěma roky mu bylo odoperováno varle pro zhoubný nádor. Pak absolvoval chemoterapii. Dochází na onkologické kontroly v intervalu třech měsíců. Obtíže neguje. Dále je sledován pro hepatitis typu C na infekčním oddělení. Předtím, v roce 2006, se podrobil antivirové terapii. Na základní škole opakoval první třídu, poté prospíval se samými čtyřkami, do zvláštní školy však nechodil. Měl taktéž snížené známky z chování. Vyučil se „přidavačem“. Po třech měsících ZVS byl hospitalizován na psychiatrii ÚVN, protože kouřil marihuanu. ZVS nedokončil, důvod neví. Začal pracovat u stavební firmy jako dělník. Po dvou letech nastoupil VT za majetkovou trestnou činnost na 14 měsíců. Po VT krátkodobě pracoval jako dělník, pak již jen jako pomocná síla. Měl opakovaně konflikty se zákonem na základě prokázané majetkové trestné činnosti. Trestán podmínečně.

Z psychiatrické dokumentace je patrné, že byl již od roku 2001 léčen pro polymorfnií abusus (pervitin, extáze, LSD, marihuana). Příznaky jednoznačně nevytvářely obraz psychózy. Poté ambulantně stanovena dg. schizofrenie, ne zcela diferencovaná (citace zdr.d.) na základě psychologického vyšetření (2004), kde byly konstatovány poruchy myšlení (vycházeno z toho, že vyšetření je ztěžováno bludným myšlením pacienta, častými zárazy a stuporem – citace ze zdrav. dokumentace). Psychologem byly taktéž zmíněny mnestické schopnosti, které sytí přibližně pásmo těžkého defektu s organickými znaky (citace ze zdrav. dokumentace). V roce 2004 byl posuzovaný hospitalizován pro sebevražedný pokus medikamenty v PL, kde byla potvrzena dg. paranoidní schizofrenie, zřejmě na podkladě sluchových halucinací a paranoidně perzekuční symptomatiky. Přestože je v propouštěcí zprávě zdůrazněna tendence k nealkoholové toxikomanii, v PL nebylo provedeno toxikologické vyšetření. Od roku 2004 do roku 2005 léčen psychi-

atrem antipsychotiky (včetně depotních preparátů), po celou dobu léčby je konstatováno pouze stereotypní, paranoidně laděné myšlení, nepřítomnost poruch vnímání, intelekt a mnestické fce orientčně v normě a osobnost s defektem.

Při námi vedeném vyšetření ve vazebním prostředí je obžalovaný lucidního vědomí, jeho vnímání je evidentně bez poruch. Uvádí, že neustále kolem něj, jím samotným, námi a zdmi cely procházejí zástupy vesmírných bytostí, ale jeho chování tomu nijak neodpovídá. Tyto „bytosti“ dle jeho popisu posedávají po zemi, na stolech apod.. Emotivita posuzovaného je živá, snaží se o kooperaci, odpovídá bez zásadních prodlev. Pouze, když je kupříkladu tázán na to, co dělají zmiňované „vesmírné osoby“, zarazí se, dlouze přemýšlí a pak odpoví, že se to těžko popisuje, ale „že chodí sem a tam a prochází tou zdí“. Předtím a potom však hovoří naprosto plynule a souvisle o letech školní docházky. V rámci vyšetření, a to jak psychologického tak psychiatrického, je bez zásadních aktuálních a akutních psychopatologických odchylek, ovšem vždy s výraznou složkou účelově prezentovaných dřívějších stavů jeho psychiky, kdy znalci u jeho osoby předpokládají možnou zkušenost s toxickou psychózou v minulosti. Na dřívější prožitky, při psychologickém vyšetření ještě intenzivněji než při psychiatrickém, posuzovaný stále poukazuje. Obžalovaný si vymýšlí, výpověď účelově mění, rozhodně však aktuálně nemá skutečné psychotické prožitky. Stále zdůrazňuje u něj stanovenou diagnózu „schizofrenie“. Své postoje, zda se u něj jedná či nejedná o nemoc, v průběhu vyšetření stále mění.

Podle spisové dokumentace je zřejmé, že obžalovaný napadl, ovšem „v úmyslu vlastní obrany“, alespoň tak zprvu vypověděl, poškozeného kvůli jistým finančním nesrovnalostem. V rámci námi prováděného znaleckého vyšetření ovšem sděluje, že vůbec netuší, k čemu a proč došlo. Když je tázán, zda se v době, kdy mělo k vyšetřovanému trestnému činu dojít, nevyskytovaly taktéž „vesmírné“, blíže nespecifikované „bytosti“ (otázka je položena sugestivně), odpovídá „ano, byly tam“. Spontánně však jejich přítomnost na místě činu nezmiňuje. Když je dále tázán, připouští, že ony „bytosti“ jim oběma prikazovaly, co mají dělat, tedy i bodat. Obžalovaný vlastně odpovídá v tom smyslu, že ony „bytosti“ mohly potyčku s nožem i vyvolat.

Dále je tázán, zda na něj „bytosti“ nemluvily v tom smyslu, co má dělat, tedy, zda nemá bodnout poškozeného. Odpovídá: „ano, ano, tak to mohlo být“. Je důležité, že spontánně o „bytostech“ vůbec nezačal mluvit a odpovídal, opakovaně tázán, pokaždé jinak, hlavně však v duchu „nevím, co se to dělo a proč ... nerozumím tomu...“.

Objevují se zde, v literatuře v souvislosti se simulací, často zmiňované podivné bytosti, které imperativně vybízejí, vždy podle povahy případu, k trestné činnosti. Již vůbec není schopen vysvětlit, resp. odpovědět, proč do protokolu na PČR vypovídal, že

k potyčce, která vyústila v závažné zranění poškozeného, došlo kvůli finančním nesrovnalostem mezi ním a poškozeným. Psycholožce nejprve tvrdil, že mu poškozený ukradl život, který měl skryt v pyramidě, a proto, že mezi nimi došlo k roztržce, která vyústila v pobodání poškozeného. Později svou verzi upravil: „vzal mi věci z oltáře, ke kterým jsem se modlil“. Z výše uvedeného je zřejmé, že obžalovaný mění zcela účelově výpovědi, je-li „veden“ vyšetřujícími, pak potvrdí i sebeabsurdnější příčiny střetu s poškozeným.

Domníváme se společně s druhým znalcem, že u obžalovaného vyšetřovaného zcela nepochybně převažují účelové tendence, kdy si je vědom možného profitu, který by pro něj ze závěrů znalců mohl vyplýnout. To samo o sobě svědčí o tom, že rozhodně aktuálně, tedy v době, kdy byl nynějšími znalci vyšetřován, se nenachází ve stavu psychotickém, je každopádně v dobrém kontaktu s realitou, není ovlivněn psychotickými prožitky, což zpětně vylučuje jejich, obžalovaným prezentovanou, přítomnost. Druhý znalec ve shodě s námi taktéž ve svém znaleckém posudku popisuje tu skutečnost, že chování při vyšetření (modifikace chování nynějšího, snaha o simulace, tedy zjištěné chování jedince očekávajícího profit z diagnózy paranoidní schizofrenie) potvrzuje velmi dobrou celkovou komponovanost a pohotovost k vyhodnocení situace.

Znalecká komise tedy uzavírá, že ani v době údajného trestného činu, ani v době, kdy byl vyšetřován, netrpěl poruchou psychotického charakteru, tedy ani paranoidní schizofrenií. Jeho chování a jednání vyhodnocujeme jako účelové, modifikované na podkladě jeho simplexní osobnostní struktury do bizarních a simulací potvrzujících projevů. Kupříkladu na otázku: „Sedí tady na stole ta bytost?“, odpovídá: „No ano a jiné taky procházejí zdí“. Výše uvedená otázka byla položena v průběhu naprosto koherentního projevu vyšetřovaného, v průběhu zcela relevantních odpovědí na banální anamnestické dotazy vyšetřujících. V době, kdy chování obžalovaného nevykazuje žádné abnormality. Tedy evidentně nejspíše využívá možných zkušeností z u něj snad skutečně proběhlé toxické psychózy (což je daleko pravděpodobnější, než že by kdy byl nemocen skutečně psychotickou poruchou typu schizofrenie). Toto doplňuje svými laickými představami o duševní poruše, a tak se snaží prezentovat vyšetřujícím jako závažně duševně nemocný, psychotický jedinec, nezodpovědný za své činy.

Jeho chování v průběhu psychiatrického i psychologického vyšetření podporuje názor na nepřiliš zdařilou účelovou simulaci duševní poruchy, nejspíše za využití předchozích psychotických prožitků etiologie toxické.

V souladu s druhým znalcem uzavíráme, že se jedná o jedince s dlouhodobými sklony k polymorfni alkoholové i nealkoholové toxikomanii, t.č. s pravděpodobnou preferencí marihuany a občasného zneužívání pervitinu při ordinovaných psychofarma-

kách. I stran udávaného zneužívání nejrůznějších psychotropních látek se však údaje od obžalovaného liší (délka abstinence, druhy zneužívaných látek apod.) a nepůsobí tudíž příliš věrohodně. Všem znalcům však obžalovaný shodně uvádí, že v době trestného činu psychotropní látky nezneužíval. Tři dny před vyšetřovaným trestným činem snad kouřil marihuanu. Dle provedení trestného činu, dostupných údajů i výpovědi samotného obžalovaného, přímý a forenzně závažný vliv psychotropních látek lze prakticky vyloučit. Nejednal ani v rámci toxické psychózy, kdy jedním z rozhodujících faktorů v rámci diferenciálně diagnostické rozvahy je především vlastní výpověď o trestném činu.

V případě vyšetřovaného obžalovaného se jedná o osobnost, která se vyznačuje simplexními a histriónskými rysy, je emočně labilní, neklidná, nezdrženlivá, se sklonem k rizikovým aktivitám a k neuváženému jednání. Intelektová výkonnost odpovídá rozhraní mírného a výrazného podprůměru, IQ 80 koresponduje s vystupováním a slovním projevem posuzovaného a také s jeho školní anamnézou. Inteligence posuzovaného je v širší normě, nic neukazuje na organický pokles ani na postpsychotický defekt. Organické postižení bylo vyloučeno znalcem neurologem za využití neurozobrazovacích metod v roce 2006.

Psychiatrickým ani psychologickým vyšetřením nebyly u posuzovaného zjištěny známky aktuální psychózy ani schizomorfne disponovaného myšlení. To se jevílo jako primitivní, se sklonem k magickým interpretacím. Dále byl konstatován sklon k tendenční výpovědi i k pseudologii. Velmi pravděpodobně byly simulační tendence.

Na podkladě premorbidně anomálně strukturované osobnosti a možných osobnostních dekompenzací a určitých, zřejmě skutečně v minulosti prožitých stavů psychotického charakteru, vzniklých zřejmě na podkladě abusu psychotropních látek, byla nejspíše stanovena ošetřujícím psychiatrem i diagnóza paranoidní schizofrenie a byl tak i léčen. Z téhož důvodu byl pak i plně invalidizován.

Znalecké komisi nepřisluší hodnotit, zda byl v minulosti správně či nesprávně léčen a diagnostikován, ale jsme jednoznačně toho názoru, že u posuzovaného se nejednalo a nejedná o schizofrenní onemocnění. Ani ze zdravotní dokumentace není existence schizofrenního onemocnění jednoznačně potvrzena. Opakovaně je naopak v dokumentaci zmíněn polymorfni abusus nealkoholových drog. Byly-li tedy skutečně u vyšetřovaného kdy přítomny psychotické příznaky a nejednalo se o simulaci, pak nejspíše šlo o projevy toxické psychózy. Sám obviněný udává, a je to patrné i ze zdravotní dokumentace, že si zkrátka vymýšlel, aby dostal invalidní důchod z psychiatrické indikace. Komise uzavírá, že jeho aktuální stav rozhodně neodpovídá obrazu psychotické poruchy ani obrazu neúplné remise psychotického onemocnění. Psychotické projevy pak nediagnosti-

kujeme ani pro tempore criminis. Na základě výše uvedeného hodnotíme jeho rozpoznávací schopnosti pro tempore criminis jako zcela zachované, ve shodě se znalcem druhým. Schopnosti ovládací vyhodnocujeme pak jako forenzně nepodstatně snížené.

Motivaci jeho trestného činu nehodnotíme jako podmíněnou psychotickým onemocněním schizofrenního okruhu, ani psychotickou poruchou jiného charakteru, tedy ani tzv. toxickou psychózou. Nenavrhujeme žádnou z forem psychiatrického nebo protitoxikomanického ochranného léčení. Shodujeme se s druhým znalcem v tom ohledu, že inkriminované trestné jednání a chování vyšetřovaného z psychiatrického hlediska nenesou známky psychotické motivace či psychotické interpretace obžalovaným. Naše znalecká komise, stejně jako druhý znalec, neměla k dispozici žádné objektivní údaje o bezprostředním vlivu návykové látky u vyšetřovaného, které by mohly projevy agrese vůči poškozenému vysvětlit.

V době vyšetření druhým znalcem sám obžalovaný popírá problémy psychického rázu. Jím nyní uváděné výroky o jeho komunikaci s mimozemšťany, které sám vnímá jako patologické, jsme vyhodnotili jako demonstrativně účelového charakteru. Z posudku prvního znalce není navíc zřejmé, jaké psychotické fenomény ovlivňovaly chování obžalovaného ve smyslu forenzní závažnosti. Sám první znalec navíc popírá příčinnou souvislost mezi poruchami myšlení či vnímání a trestným činem - trestným činem pokusu vraždy! Znalecká komise jeho pobyt na svobodě nevyhodnotila z psychiatrického hlediska jako nebezpečný pro společnost. Vyšetřovaného shledala schopného chápat smysl trestního řízení a také se na něm plnohodnotně i podílet.

ZÁVĚR

Toto sdělení především upozorňuje na nutnou a pečlivou rozvahu znalce, zda trestná činnost skutečně vychází z podstaty patologického vyhodnocení reality při existenci duševní poruchy psychotického charakteru. Vždy jde především o zjištění přímých souvislostí mezi narušeným vnímáním, myšlením a samotným trestným činem. Samotná existence psychotické, v tomto případě „schizofrenní“ poruchy v anamnéze, v žádném případě neznamená automatické vyhodnocení rozpoznávacích a ovládacích schopností, jakožto forenzně významně snížených či dokonce vymizelých. V případě toxikomanů, osobností zvláště narušených, obvykle důkladně seznámených s psychotickými a prepseudotickými stavy, je pak nutné vždy počítat s možností více či méně zdařilé simulace.

My jsme v tomto konkrétním případě neprokázali žádnou příčinnou souvislost mezi dříve diagnostikovanou psychotickou poruchou a závažným trestným činem, a tudíž jsme vyhodnotili rozpoznávací schopnosti jako zcela zachované, schopnosti ovládací pak jako forenzně nepodstatně snížené.

LITERATURA

1. **Myslivoček, Z.:** Soudní psychiatrie. Knihotiskárna Šátek a Slabihoudek, Praha - Nusle, 1936.
2. **Pavlovský, P.:** Soudní psychiatrie a psychologie. Grada, 2004, 184 s., ISBN 80-247-0181-2.
3. **Študent, V.:** Soudní psychiatrie a trestní právo. SPN, Praha, 1989. 101 s., ISBN 80-7066-059-7.

MUDr. Ilja Žukov, CSc.
Psychiatrická klinika 1. LF UK a VFN
Ke Karlovu 11
120 00 Praha 2

ZKRATKY POUŽÍVANÉ V MEDICÍNĚ

Boleslav Hemzal, Miroslav Votava

ZKRATKY POUŽÍVANÉ V MEDICÍNĚ

Boleslav Hemzal, Miroslav Votava

Příručka obsahuje thesaurus zkratk používaných v medicíně společně s vysvětlujícími texty, co tyto zkratky znamenají. Tam, kde to bylo zapotřebí uvedli autoři i cizojazyčný originál.

Vydal NEPTUN v roce 2005, ISBN 80-902896-9-X, A5, váz., 120 str., cena 195 Kč.

Objednávku můžete poslat na adresu:
Nakladatelské a tiskové středisko ČLS JEP,
Sokolská 31, 120 26 Praha 2,
fax: 224 266 226, e-mail: nts@cls.cz